

Szarvasgomba-termesztés: egy régi-új mezőgazdasági alternatíva

Bizonyára kevesen tudják, hogy a 19. században tonnaszám szállították a szarvasgombát a bécsi piacra az akkori Magyarország területéről. Bár a szarvasgomba-keresés, mint foglalkozás nem volt elterjedt, aki olvasta *Pák Dienes Vadászattudomány* c. művét, iránymutatást kaphatott a szarvasgomba-gyűjtésben használatos kutyák kiképzéséről is. Ugyanebben az időszakban, Franciaországban már a szarvasgomba termesztésével próbálkoztak, annyira sikeresen, hogy az éves termés elérte az 1000 tonnát is. Ez a szám azért is figyelemreméltó, mert manapság annak ellenére, hogy Európában az elmúlt 50 évben sorra létesültek a modern ültetvények, a termés nem haladja meg az évi 100 tonnát.

A francia sikerek hazánkban is felkeltették az erdészeti szakemberek érdeklődését, már a 20. század fordulóján szorgalmazták a szarvasgomba termesztését. A további évtizedek azonban nem kedveztek ennek a különleges csemegének, a rendszerváltásig csak lelkes tudósok foglalkoztak a témával. Aztán a 90-es évek elején újra „felfedezték” a szarvasgombát, hobbigyűjtők kezdték járni a hazai erdőket. Manapság érdeinkben évente mintegy 10-25 tonna szarvasgombát gyűjtenek, ennek nagyrésze exportra kerül. A gyűjtés ma már szigorúan szabályozott, mind a gyűjtőnek, mind a kutyájának vizsgát kell tennie. A disznóval való keresés – bár Franciaországban nagy hagyománya van – a hazai erdőkben nem engedélyezett.

A leggyakoribb gyűjtött faj az Európa-szerte elterjedt **nyári szarvasgomba** (*Tuber aestivum*). Az egyenetlen, fekete felszínű, barnásan márványozott húsu gomba illata leginkább a főtt

kukoricára emlékeztet. Átlagosan dió-alma nagyságú, de akár kilós példányok is előkerülhetnek belőle. Két éve épp a Jászságban került elő egy 1,28 kg-os példány. A nyári szarvasgomba nevéhez méltóan május-júniusban kezd érni és egészen a komolyabb fagyokig szedhető, a gyűjtés időszaka hivatalosan december 31-én ér véget. Itthon lombhullató erdőkben gyakori, hiszen gyökérkapcsolatan él tölgyekkel, hársakkal, gyertyánnal, mogyoróval. Ára a szezon elején alacsonyabb, 30-40 euró kilónként, mivel a legtöbbször gyenge minőségű termést a konzervgyárak vásárolják fel, őszre azonban 100-200 euróra is felszökhet a felvásárlási ár, főként az első osztályú gomba esetében.

A mediterrán régióban évszázadok óta gyűjtött és sikeresen termesztett **francia szarvasgomba** (*Tuber melanosporum*) hazánkban nem fordul elő természetes élőhelyeken. Bár az első termesztési próbálkozások ehhez a fajhoz fűződtek, az itthoni hótakarómentes téli fagyok nem kedveznek a decembertől márciusig termő gombának. Ugyanakkor a nyugat-európai termés nagyrészt ez a gomba adja, a legnépszerűbb termesztett faj, mely meghódította a Világot, Chilétől Dél-Afrikán át Ausztráliáig termesztik enyhe éghajlatú régiókban. Latin nevét jellegzetes fekete glebájáról (a termőtest „húsa”, a spóraképző fonalak összessége) kapta.

A médiában gyakran szereplő, különleges **isztriai szarvasgomba** (*Tuber magnatum*) hazánk egyes ártéri erdeiben fordul elő fő növénypartnerei, a tölgyek és a különböző nyárfák társaságában. Okkeres-sárgás, sima felszínű termőteste jellegzetesen fokhagyma illatú, húsa bar-

nás, erezett. Európában termőterülete Észak-Olaszországtól Törökorszáig terjed, szezonja október-november tájékára tehető. Termésmennyiségét és emiatt árát is jelentősen befolyásolja az évjárat, kilónkénti felvásárlási ára átlagosan 500 és 1500 euró között mozog.

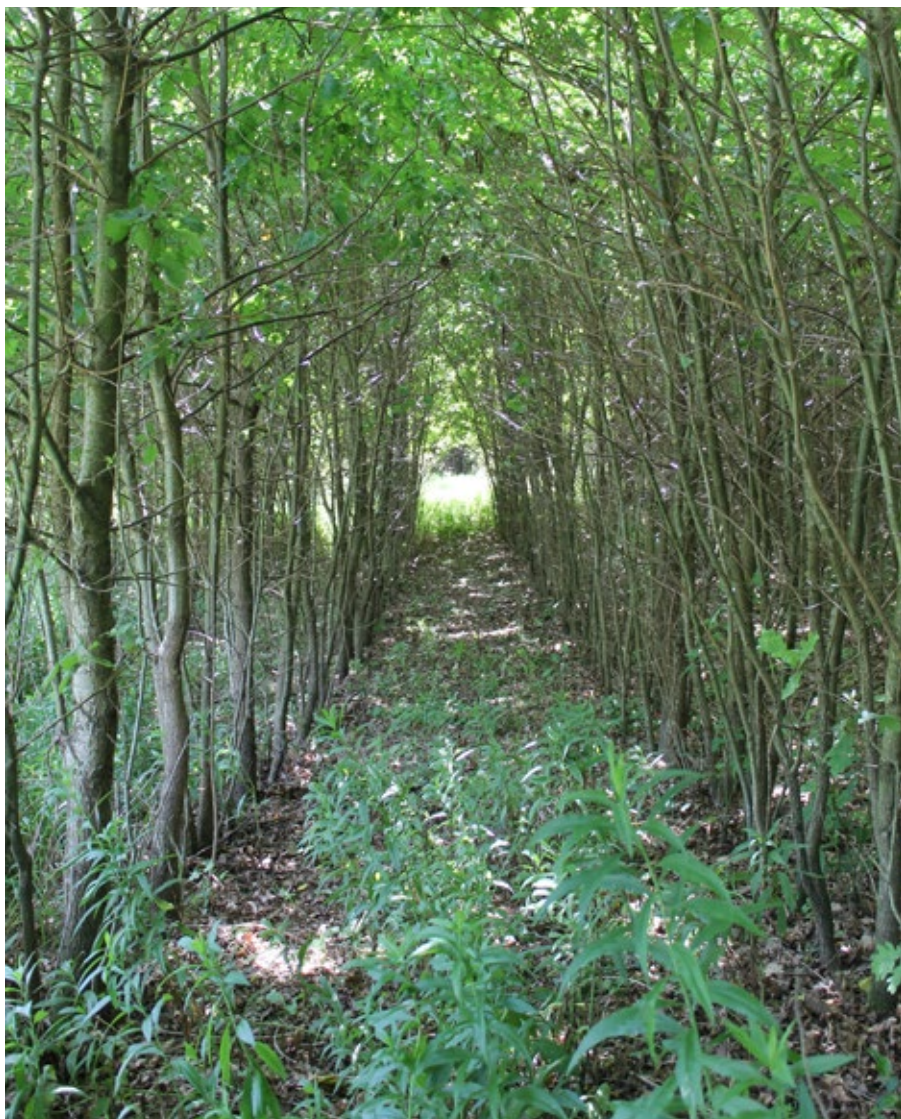
A fent leírt szarvasgomba fajok közül a hazánkban legnagyobb mennyiségben gyűjtött nyári szarvasgomba rendelkezik komoly termesztési potenciállal. A termőhelyben nem válogatós, szinte bárhol termesztethető, ahol kötött-középkötött, jó vízgazdálkodású, semleges vagy enyhén bázikus kémhatású, mészmentes vagy gyengén meszes talajok fordulnak elő. A hegyvidéken enyhe nyugati vagy északi lejtőkön és völgyekben lehet sikeres a megtelepítése, míg az alföldi régióban a jó vízellátottságú, a felszínhez közeli talajvízű területek a legmegfelelőbbek. Termesztésére több módszer és ezek kombinációja létezik. A legegyszerűbb, úgynevezett erdészeti módszer lényege, hogy a telepítésre szánt makkot a szarvasgomba spóráit tartalmazó szuszpenzióval kezelik, majd elvetik. Az így előkészített makkból kikelő csíranövény korán találkozhat a gomba fonalaival, ez utóbbi pedig rátelepszik a fejlődő gyökérre. A gomba és a növény együtt fejlődik, majd miután az erdő eléri a 8-10 éves kort, megjelennek az első termőtestek. A létrejött erdő különleges, az erdőtörvényben is nevesített rendeltetésű (földalatti gomba termő erdő) kaphat, ez alapján kérhető a hagyományostól eltérő, a gomba igényeit szem előtt tartó kezelés. Az erdészeti szarvasgomba termesztés előnye a költséghatékony telepítés, melyre 2016-tól jelentős uniós támogatás is igényelhető.

1. ábra: Nyári, francia és isztriai szarvasgomba

A szarvasgomba termesztésének nemzetközileg is elfogadott, professzionális módszere az ültetvényes termesztés, melynek alapja a mikorrhizált csemete.

A mikorrhizált csemete olyan konténeres növényi szaporítóanyag, melynek a gyökerén már megtelepedett a szarvasgomba és ezt hazai minősítés is igazolja.

2. ábra: Szarvasgombát termő erdő

3. ábra: Szarvasgomba ültetvény

Az így előállított speciális csemeték ültetésével akár már a 6. évben is megjelenhet az első szarvasgomba termés. A leggyakoribb mikorrhizált csemeték Magyarországon a tölgyek (kocsányos és csertölgy), a kislevelű hárs és a mogorók (közönséges és törökmogyoró). Ez utóbbiak ültetésével többes hasznosítás is elérhető, hiszen a hárs jó mézélő, virága gyógyteának is gyűjthető, míg a mogorók ehető termést hoznak. Fontos leszögezni, hogy a szarvasgomba nem károsítja a növényt, amellyel együtt él, sőt, segíti annak növekedését, ellenállóvá teszi a betegségekkel szemben. A szarvasgomba ültetvényen nem tanácsos trágyázni vagy műtrágyázni és a vegyszerek használata sem indokolt. Ezért a szarvasgomba ültetvény kiválóan alkalmas az öko-gazdálkodásra. A leggyakoribb talajjavítás általában a meszezés, mely egyaránt fontos a talaj kémhatása és szerkezete szempontjából.

Az ültetvény kezelése nem bonyolult és nem igényel állandó jelenlétet: az ültetett fák, bokrok metszése szükségtelen, a sorközök pedig egyszerű gyepesítéssel vagy talajműveléssel tarthatók kontrol alatt.

A szarvasgomba ültetvény tehát jelentősen eltér a gyümölcsültetvényektől, hasonlóság viszont az öntözés szükségessége: a minél korábbi termőre fordulást, majd a termés mennyiségét és minőségét is befolyásolja a víz jelenléte, ezért egy professzionális ültetvény nem képzelhető el öntözés nélkül.

Az elmúlt években, főként a megjelenő Vidékfejlesztés Program támogatási rendszere hatására kialakult egy hibrid módszer, mely ötvözi a két termesztési rendszer előnyeit: ennek lényege, hogy a telepítendő területen szarvasgombával kezelt makkot vetünk nagy mennyiségben, majd a sorokba mikorrhizált gyökerű csemetét ültetünk, így növelve a szarvasgomba jelenlétét a területen. Ezt a módszert támogatja a VP Erdősítés pályázati felhívása is hektáronként 5328 euróval. *A pályázati lehetőségről bővebben az Östermelő következő számában olvashat.*

Csorbainé Dr. Gógán Andrea
tudományos munkatárs
Szent István Egyetem,
Kertészeti Intézet